

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA EVRISTIK QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI

Xo‘jayeva Gulyora Atabek qizi

Fan va texnologiyalar universiteti Aniq fanlar kafedrasi katta o‘qituvchisi

g.xojayeva@usat.uz

Qurbonaliyeva Firuza Umidjon qizi

Fan va texnologiyalar universiteti Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi

qurbonovashaxnoza38@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada kelajak o‘qituvchilarda evristik qobiliyatlarni shakllantirishning dolzarbligi, mavjud muammolari va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilingan. Evristik yondashuvning ta‘limda qo‘llanilishi asoslangan.

Kalit so‘zlar: evristik qobiliyat, pedagogik jarayon, kelajak o‘qituvchilari, muammoli ta‘lim, ijodiy fikrlash.

Hozirgi zamonaviy ta‘lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri — kelajak o‘qituvchilarini mustaqil va ijodiy fikrlovchi, muammolarni yechishda noan‘anaviy yondasha oladigan shaxs sifatida tayyorlashdir. Ta‘lim tizimining raqamlashtirilishi, yangi pedagogik texnologiyalar va o‘qitish metodlarining joriy etilishi o‘qituvchilardan nafaqat an‘anaviy bilim va ko‘nikmalarni, balki evristik (heuristik) qobiliyatlarni ham talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, evristik qobiliyatlarni shakllantirish — zamonaviy pedagogik tayyorgarlikda ustuvor yo‘nalishlardan biridir. Mazkur maqolada kelajak o‘qituvchilarida evristik qobiliyatlarni shakllantirish zarurati, ularning tarkibiy qismlari, mavjud muammolari va ularni bartaraf etish yo‘llari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Evristik qobiliyat tushunchasi va uning pedagogik ahamiyati

“Evristika” (yunoncha “heurisko” — “topaman”, “kashf qilaman”) tushunchasi inson tafakkurining ijodiy, kashfiyotchilik xususiyatlarini ifodalaydi. Pedagogikada evristik qobiliyatlar — bu o‘qituvchining ta‘lim jarayonida mustaqil qarorlar qabul qilishi,

noan'anaviy yechimlar topishi, muammoni ijodiy hal etishi ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Evristik qobiliyatlar quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- Muammoli vaziyatni aniqlash va tahlil qilish ko'nikmasi;
- Ijodiy fikrlash va innovatsion yechimlar topish qobiliyati;
- Noan'anaviy savollar qo'ya olish va ularga javob izlash ko'nikmasi;
- Refleksiya va natijalarni baholash malakasi.

Evristik yondashuv orqali o'qituvchi o'quvchilarda ham mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish imkoniga ega bo'ladi.

Kelajak o'qituvchilarida evristik qobiliyatlarni shakllantirish zarurati

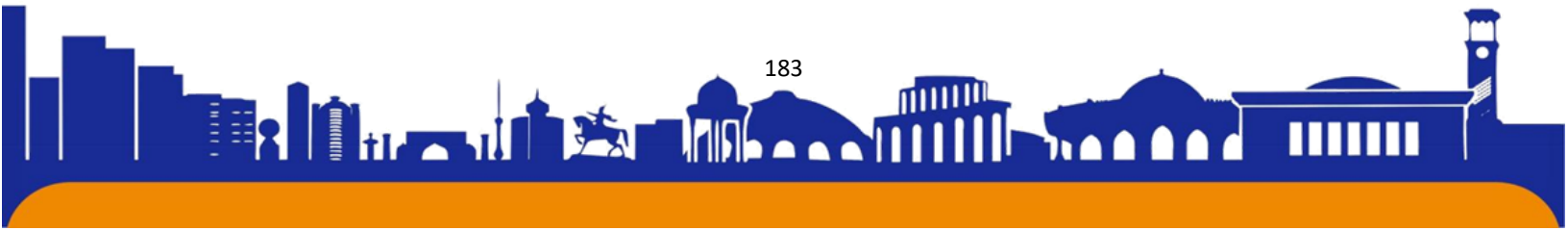
Zamonaviy maktab va oliy ta'lim tizimi tez o'zgarayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va texnologik muhitga moslasha oladigan, yangiliklarga ochiq bo'lgan o'qituvchilarni talab qiladi. Shuning uchun ham, pedagogik ta'limda evristik yondashuv va evristik qobiliyatlarni shakllantirish zarurati quyidagi omillar bilan bog'liq:

- Raqamli ta'lim texnologiyalari va ularning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi;
- Talabalarning mustaqil o'qish va tadqiqot olib borish ko'nikmalarini rivojlantirish talabi;
- Muammoli va ijodiy fikrlashga asoslangan o'qitish metodlarining ahamiyati ortib borishi;
- Ta'lim mazmunining yangilanishi va kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi.

Evristik qobiliyatlarni shakllantirishda mavjud muammolar

Tahlil natijasida aniqlanishicha, kelajak o'qituvchilarida evristik qobiliyatlarni shakllantirishda bir qator muammolar mavjud:

1. An'anaviy, reproduktiv yondashuvning ustunligi — dars jarayonlarida ijodiy va muammoli vaziyatlar yetarlicha qo'llanilmaydi.
2. Innovatsion metodlardan foydalanish bo'yicha pedagoglarning tayyorgarligi pastligi.
3. Evristik faoliyatga yo'naltirilgan metodik ta'minot va darsliklarning yetishmasligi.
4. Talabalarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining sustligi.

5. Raqamli ta'lim muhitida evristik usullarni qo'llash bo'yicha tajribaning yetishmasligi.

Muammolarni bartaraf etish yo'llari

Kelajak o'qituvchilarida evristik qobiliyatlarni shakllantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish zarur:

1. Pedagogik ta'limda muammoli va ijodiy yondashuvlar asosida o'qitish tizimini shakllantirish.
2. Evristik mashqlar, keys-stadi (case-study), muammoli vaziyatlar asosida o'qitish metodlarini joriy etish.
3. O'qituvchilarning raqamli va pedagogik kompetensiyalarini oshirish uchun maxsus kurslar tashkil etish.
4. Innovatsion va evristik o'qitish texnologiyalarini qo'llash bo'yicha o'quv qo'llanmalarini ishlab chiqish.
5. Talabalarning mustaqil ilmiy izlanishlari, kichik tadqiqotlar, loyiha ishlari orqali evristik fikrlashini rivojlantirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kelajak o'qituvchilarida evristik qobiliyatlarni shakllantirish — zamonaviy pedagogik ta'limning muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Evristik qobiliyatlarning rivoji o'qituvchilarga innovatsion va muammoli vaziyatlarda samarali faoliyat yuritish, shuningdek, o'quvchilarda ham mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: Fan, 2020.
2. Tojiboev Sh.T., Normurodov B.S. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – T.: TDPU, 2021.
3. Xolboev X.X. va boshqalar. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – T.: Ilm Ziyoy, 2019.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-3

4. UNESCO. Future of education report. – 2022.
5. Khojayeva G. A. O‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 14. – C. 879-882.
6. Khojayeva G. A. Development of heuristic ability //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 16. – C. 441-443.